

**ПОЛІТИЧНА ОСВІТА ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

*Дьоміна Оксана Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і права
НПУ імені М.П. Драгоманова*

УДК 378.015.31:[32+34]

**РОЛЬ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ
КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСТВА
(матеріали до лекцій)**

Аналізується концептуальний зміст, сутність, функції, механізм правовиховного процесу, за допомогою якого формуються певні ідеали, цілі, принципи й на їхній основі феномен політико-правової культури.

Ключові слова: *правове виховання, правова поведінка, правова освіта, ефективність правового виховання, політико-правова культура, студентство*

Анализируется концептуальное содержание, сущность, функции, механизм правовоспитательного процесса, с помощью которого формируются определенные идеалы, цели, принципы, и на их основе феномен политико-правовой культуры.

Ключевые слова: *правовое воспитание, правовое поведение, правовое образование, эффективность правового воспитания, политико-правовая культура, студенчество.*

Conceptual maintenance, essence, functions, mechanism of a law-educative process, by which certain ideals, goals, principles, are formed and on their basis the phenomenon of politiko-legal culture, is analysed.

Keywords: *legal education, legal behaviour, legal training, efficiency of legal education, politiko-legal culture, students.*

Становлення в Україні демократичної, соціальної, правової держави потребує розвитку правосвідомості населення, законслухняності, подолання правового нігілізму.

Важливе місце в системі правовиховного процесу, формуванні політико-правової культури студентства займає правове виховання, освіта та навчання. Їх зміст визначається особливостями права як регулятивного явища, його суспільними функціями й зростаючим значенням організації управління суспільством.

Правове виховання розглядають як у широкому, так і у вузькому розумінні. У широкому розумінні правове виховання — це сукупність всіх впливів на свідомість, поведінку та психіку людини, спрямованих на підготовку до активної участі у виробничому, культурному та громадському житті суспільства.

Такий вплив може бути усвідомленим і не усвідомленим самими учасниками правовиховного процесу [4, с.129-131; 7, с.75-76]. Правове виховання тісно пов'язане з ідейним, політичним, моральним, трудовим, професійним та іншими видами виховання [8, с.419].

У вузькому сенсі правове виховання трактується як особлива спеціально організована, цілеспрямована діяльність з формування правової свідомості і правової культури. Разом з тим відзначається, що застосування терміна «правове виховання» у вузькому й широкому значеннях у ряді випадків призводить до того, що в результаті як вихідне методологічне розуміння в теоретичному дослідженні і практиці застосовується широке трактування, що не дозволяє оцінити специфіку власне виховної роботи і зокрема, роботи з правового виховання. Якщо формування правосвідомості є більш містким процесом, що включає як

правове виховання, так і вплив на рівень правосвідомості об'єктивних і суб'єктивних умов та факторів розвитку суспільства, всієї суспільно-політичної і правової практики, а також стихійних моментів, то правове виховання становить цілеспрямовану й організовану діяльність суспільства, держави, громадськості з метою становлення правосвідомості [8]. Існує думка, відповідно до якої ширшим поняттям, ніж правове виховання, є категорія правової соціалізації, яка відображає якості, набуті особою і необхідні всім громадянам, задіяним у правовій сфері.

Існує широкий спектр підходів до визначення поняття «правове виховання». Його трактують: як формування морально-правової культури, сукупність виховних чинників, володіння певною системою знань і ціннісних орієнтацій права, естетики, моралі в їх єдності; готовність дотримуватися правових норм і громадянських обов'язків; виховання в дусі поваги до законів і прав; формування активної життєвої позиції; неприпустимість антисуспільних дій та порушень громадського порядку [13].

П. М. Рабінович підкреслює, що правове виховання — це вплив на внутрішній стан особи, на її свідомість, психологію, на процес пізнання і засвоєння правової ідеології, на правову культуру особи, і цей вплив включає в себе вплив соціального устрою життя, моральної атмосфери, традицій суспільства, освіти та спеціального навчання, і такий вплив може бути як усвідомленим, так і не усвідомленим самими учасниками правовиховного процесу [4, с.75].

І. С. Федик вважає, що розуміння правового виховання у надто широкому значенні не сприяє концентруванню уваги на конкретних практичних завданнях правового виховання, вірному визначенню кола теоретичних проблем, що підлягають розробці. Він визначає, що процес формування правосвідомості та правової культури ширший за своїм змістом і включає в себе не тільки правове виховання, а й вплив на правову свідомість особи об'єктивних факторів життя [9, с.266-268].

Є. В. Татаринцева стверджує, що «правове виховання - це взаємовплив особистостей, прагнення до гармонії інтересів громадянина і суспільства. Процес правового виховання повинен включати пізнання та усвідомлення особою сутності навколишнього світу і власного „Я”, необхідності гармонійного співіснування особистостей» [7, с.134-135].

Правове виховання спрямоване на формування у громадян такої політико-правової культури, яка охоплювала б усе передове в галузі знань про державу і право, поєднувала б ці знання з практикою, перетворювала б їх на поведінкову настанову членам суспільства.

На думку О. Ф. Скакун, правове виховання — це цілеспрямований, постійний вплив на людину з метою формування правової культури і прагнення до активної правомірної поведінки. Авторка визначає сутність правового виховання у формуванні правової настанови на узгодження очікувань і прагнень особи з інтересами та очікуваннями суспільства, тобто процес відпрацювання стійких правових ідей та принципів у правосвідомості виховуваних осіб, формування їх правової культури. Змістом правового виховання є процес цілеспрямованого та систематичного впливу на правосвідомість особи за допомогою сукупності правовиховних заходів, певних способів та засобів, якими володіє суспільство. Ознаки правового виховання:

- побудоване на основі системи правових норм;
- поширює і закріплює у правосвідомості вихованців знання про змістовні елементи упорядкованих суспільних відносин (дозволи, заборони, права, обов'язки);
- спирається на можливість застосування примусової сили держави через засоби юридичної відповідальності;
- охоплює суб'єктів права, включаючи й тих, які схильні до правопорушень або вже скоїли правопорушення;
- здійснюється за допомогою спеціальних правовиховних засобів;
- здійснюється вихователями, які, як правило, мають юридичну освіту або спеціальну юридичну підготовку [6, с.520-521].

Витоки, основні вимоги, що лежать в основі правовиховного процесу, становлять його принципи. Вони розкривають його сутність як невід'ємної складової політико-правового життя в демократичній, соціальній, правовій державі.

Принципи правового виховання є одним з критеріїв його оцінки та методологічною основою подальшого удосконалення. Існує велика кількість різноманітних поглядів щодо їх сутності, поняття, системи, структури. До найістотніших ознак принципів правового виховання відносять насамперед їх регулятивність, тобто цілісне, результативне упорядкування й організація правовиховної діяльності відповідно до вимог соціально-економічного і політико-правового рівня розвитку суспільства [17, с.289].

Дослідники визначають, що ці принципи поділяються на загальноправові (регулятивні) та спеціальні [18, с.72-79].

До першої групи належать:

1) принцип гуманістичного характеру виховання, який базується на визнанні життя, здоров'я, честі, гідності, недоторканності і безпеки людини (ст. 3 Конституції України). Цей принцип визначає необхідність формування громадянськості, працьовитості, поваги до прав і свобод людини, взаємну відповідальність особи і держави, гармонійне поєднання їх інтересів, прав та обов'язків;

2) загальнолюдські цінності та ідея побудови громадянського суспільства, де всі громадяни об'єднані єдиною національною ідеєю — побудувати вільну, економічно високорозвинену країну з демократичними традиціями, культурою та авторитетом у світі;

3) принцип демократизму — органічне поєднання прав, свобод, обов'язків та відповідальності, визнання волі народу вищим джерелом права, рівноправність громадян, поділ влади, плюралізм (розмаїття суспільних інтересів), визнання права найвищим соціальним регулятором суспільного життя й поведінки людини;

4) принцип єдності теорії і практики, зв'язок правового виховання з життям, опора теоретичного узагальнення на емпіричний досвід, наукові факти, на сучасні правотворчі процеси державотворення.

5) принцип громадянськості — формування у суб'єкта суспільно-державного, громадянсько-патріотичного характеру, усвідомлення своєї причетності до історії України, до змін, що відбуваються в країні, до її майбутнього.

Існують також спеціальні принципи правового виховання:

1) принцип науковості правового виховання;

2) органічний зв'язок морального і правового виховання;

3) принцип єдності навчання, освіти, виховання;

4) принцип доступності виховання — адаптованості його системи до рівня й особливостей розвитку та підготовки студентства.

Дотримання зазначених принципів покликане забезпечити органічну взаємодію правового виховання з політичним, моральним і трудовим вихованням, одержання студентами певних знань в галузі права й розвиток необхідної правової орієнтації та культури, формування переконаності в доцільності й соціальній справедливості законів, свідомого їх використання як найважливішої передумови зміцнення законності і правопорядку.

Соціально-правова активність студентів — це ознака і критерій ефективності правового виховання й водночас найважливіший елемент політико-правової культури. До нього відносяться рівень засвоєння правових знань, перетворення їх на стійкі переконання законслухняності, формування активної життєвої позиції, в тому числі профілактики правопорушень, подолання явищ і наслідків правового нігілізму.

Як уже зазначалося, трактування правової соціалізації багато в чому збігається із завданнями правового виховання (у широкому розумінні слова), яке не тільки спрямоване на відтворення панівних правових цінностей, а й ставить за мету формування особи. Внаслідок цього правову соціалізацію нерідко ототожнюють із цілеспрямованим правовим чи громадянським вихованням.

Але правова соціалізація означає також процес передачі правових поглядів, ідей, уявлень і норм від одного покоління до іншого, а також процес правового визрівання індивіда, формування його правового „Я”, розвитку власного погляду на правовий світ, власних правових орієнтацій.

Людину як індивіда, як соціально активну особистість створюють, формують освіта і виховання. Етимологія, споконвічний зміст слова «освіта» сягає латинського слова «educare» — в основному значенні «витягати», «виросувати», що можна етимологічно простежити як «виводити у світ».

Освіта й виховання є неодмінною умовою соціалізації. Ряд дослідників вважають, що потрібно вести мову про двоєдиний процес соціалізації — навчання і виховання. Однак опоненти розрізняють ці поняття, стверджуючи, що їх не слід ототожнювати.

Виховання припускає вплив на молодого громадянина інших людей, вчителів, вихователів, середовища, соціальних інститутів освіти, культури і т. п. Соціалізація ж є процесом вибіркового засвоєння певних цінностей, ідентифікації особи з ними, вироблення соціальних цілей життя, діяльності, вчинків.

Особливість виховання полягає насамперед у тому, що воно може здійснюватися лише за наявності певних ідеалів. У широкому розумінні виховання — це процес постійного розвитку здібностей особи як індивідуума й члена суспільства. Основна мета виховання — створити умови для повного розвитку і самореалізації автономної, чуйної, відповідальної та обов'язкової у своїх діях і вчинках особи.

Виховання — це функція людського суспільства, що полягає в передачі нагромадженого соціального досвіду, духовної спадщини суспільства, його цінностей від покоління до покоління. Це спеціально організована, цілеспрямована діяльність суспільних інститутів з метою формування соціально значимих якостей людини як громадянина суспільства, носія загальнолюдських цінностей [10, с.12].

Зміст правового виховання полягає в систематичному підвищенні правової поінформованості, збагаченні правокультурними цінностями, розвитку необхідних навичок, уміння реалізовувати вимоги правових норм, виробленні звичок правової поведінки [11, с.13-17].

Навчання, на відміну від виховання — це цілеспрямований, спеціально організований, систематичний процес взаємодії тих, хто навчає, і тих, хто навчається, в ході якого відбувається оволодіння знаннями, навичками й уміннями, які передбачені навчальними програмами.

Освіта — процес засвоєння фундаментальних світоглядних, наукових, різнобічних знань, вироблення навичок, умінь, розвиток інтелекту. Його результат — певний рівень теоретичної та практичної підготовки тих, хто навчається [12, с.25-30].

Зміст гуманітарної парадигми освіти полягає в органічному поєднанні професійного навчання й освіти. Освіта — це розвиток особи, а навчання - засіб досягнення цієї мети. Якщо ж професійне навчання перетвориться на самоціль, то ціль підмінюється засобами, що втілюється в технократичній командно-адміністративній системі освіти, а це неминуче веде до дегуманізації освіти, її відриву від людських цінностей. Гуманітарна парадигма освіти виходить із пріоритету людини як вищої цінності, зі зміни споглядальної установки в навчанні на діяльну, творчу [13].

Одним з основних завдань вищих навчальних закладів є як навчання, так і формування творчої, діяльної особи, здатної до самовдосконалення й самореалізації. Така особистість формується в ході навчання і виховання.

Якщо вести мову про двоєдиний процес правової соціалізації особи — освіти й виховання, — то найбільше значення має освіта. Для того щоб виховувати, треба знати, як це робиться і що потрібно робити. Будучи продуктом духовного розвитку людського суспільства, знання є основою виховного процесу.

Характер освіти є найважливішою підставою і свідченням рівнів розвитку економіки, політики, духовності, культури, моральності як найзагальніший, інтегральний показник розвитку будь-якого суспільства [12, с.84-85].

В. Н. Давидов підкреслює, що «однією з найважливіших закономірностей у педагогіці визнана єдність систем виховання, навчання, освіти й розвитку людини. У цілісному педагогічному процесі відбувається формування системи знань, навичок, умінь, поглядів і переконань, звичок поведінки, якостей, які різнобічно характеризують особистість людини. Навчання як засіб освіти приводить в дію пізнавальні, творчі здібності, спонукає до прояву сумлінності, наполегливості, вимогливості до себе і в той же час сприяє підвищенню вихованості, створює умови для розвитку здібностей, активізує розумовий, фізичний розвиток особи, що навчається, поступово підвищує рівень її освіти» [2, с. 63-66].

Систему правового виховання створює комплекс його складових елементів, які забезпечують порядок організації та функціонування правовиховного процесу. О. Ф. Скакун вважає, що до цієї системи входять такі компоненти:

- суб'єкти правового виховання;
- об'єкти правового виховання (правосвідомість окремої особи, категорії осіб, їх об'єднань);
- принципи правового виховання;
- цілі та завдання правового виховання;
- зміст правового виховання;
- форми, засоби, методи правового виховання.

У цій системі механізм правового виховання виступає внутрішньою побудовою і слугує засобом перенесення ідей та настанов, що живуть у суспільній правосвідомості, у свідомість вихованців (особи, соціальної групи).

Функціональними елементами механізму правового виховання є:

- суспільна правосвідомість;
- система норм права;
- способи і засоби правового виховання;
- правосвідомість вихованців, яку необхідно збагатити правовими ідеями та установками, що живуть у суспільній правосвідомості;
- суб'єкти, державні органи, громадські організації, спеціально уповноважені державою особи, які здійснюють правовиховну діяльність [6, с. 521-524].

Освітні установи — це основна ланка у правовому вихованні студентської молоді, у нагромадженні правових знань і виробленні відповідних правових поглядів у навчальному процесі, вивченні основ права та правової поведінки.

Правові знання, отримані в ході навчання у вузі, з одного боку, дають загальне уявлення про роль тих або інших правових норм, а з іншої — представляють необхідні пізнання для того, щоб орієнтуватися у вирішенні проблем, супроводжуваних кожною людиною впродовж всього його життя. Заняття з правових дисциплін, підвищують рівень правової грамотності і правової культури студентів; виховують пошану до закону і правопорядку; розширюють їх кругозір; формують правосвідомість; породжують правомірну поведінку [1, с. 26].

Механізм правового виховання особи в духовному внутрішньому зрізі (правовиховний процес особи) складається з таких стадій: нагромадження правових знань, правової інформації; перетворення нагромадженої інформації у правові переконання, звички правомірної поведінки; готовність діяти, керуючись правовими переконаннями, тобто поводити себе правомірно, відповідно до закону [6].

Системно-функціональний аналіз правовиховного процесу включає такі компоненти:

- організаційну структуру, яка складається з суб'єктів, об'єкту та правовиховних дій;
- форми правового виховання — способи зовнішнього виразу правовиховної діяльності (індивідуальна, групова, масова): правове навчання, правова пропаганда,

юридична практика державних органів та інших організацій, правомірне поведінка громадян, самовиховання та ін.;

- методи правового виховання — сукупність певних прийомів, засобів впливу на правосвідомість і поведінку об'єктів. Серед цих засобів домінуючим є метод переконання;

- засоби правового виховання — всі матеріальні й духовні засоби, що використовуються в процесі правового виховання (нормативно-правові акти, акти застосування й тлумачення норм права, правова інформація в пресі та на телебаченні, юридичні газети, організаційно-освітні заходи (прес-конференції, зустрічі, лекції, бесіди, семінари, консультації тощо) [15].

У теорії правовиховного процесу значна увага приділяється визначенню його цілей і завдань. Це обумовлено закономірностями суспільного та державно-правового життя, основні засади, вихідні положення, ідеї якого є орієнтиром здійснення цього процесу. Їх поділяють за різними критеріями:

- за обсягом (загальні, конкретні, стратегічні);
- за строками, часом їх здійснення: короткострокові, довготривалі, перспективні;
- за змістом: освітні, профілактичні, агітаційні [14, с.82].

Р. Сафаров визначає як цілі та завдання правового виховання формування у особи таких якостей:

- знання основних правових приписів і правильне їх розуміння;

- внутрішня настанова на непорушність прав та свобод іншої людини;

- глибока внутрішня повага до права, законів, правопорядку, законності;

- вміння самостійно використовувати знання на практиці, узгоджувати щоденну поведінку з особистим ставленням до реальної дійсності, а свою практичну діяльність - з набутими правовими знаннями;

- навички поведінки на основі набутих знань, особливо у конфліктних правових ситуаціях;

- непримиренного ставлення до вчинення будь-яких порушень правових норм [5, с.165-166].

Ці якості значною мірою залежать від рівня правового мислення особи, як форми пізнання правових явищ, передусім реальної соціальної дійсності, їх істотних властивостей, внутрішніх та зовнішніх зв'язків, тенденцій розвитку.

Виходячи з мети й специфіки правового виховання студентства, до його основних завдань належать:

- забезпечення правової інформованості студентства;

- формування особистого шанобливого ставлення студентів до закону і права як соціальної цінності й доцільного продукту цивілізації;

- формування стійких переконань у значимості законів і правозастосовчої практики;

- розвиток почуття справедливості, нетерпимості до правопорушень, відповідальності за свою правомірну поведінку;

- формування й розвиток стереотипів правомірної поведінки;

- освоєння принципів і особливостей правовідносин у суспільстві;

- формування готовності брати активну участь в охороні правопорядку і протистоянні правопорушенням;

- формування в середовищі студентства соціально здорової суспільної думки щодо закону, права, правової практики, правомірної та протиправної поведінки;

- сприяння всіма методами виховної роботи вихованню високої культури, підвищенню професійної майстерності, гуманітарному, моральному, культурному удосконаленню своїх переваг, необхідних для успіху у професійній діяльності [16, с.634-635].

Особливого значення набуває формування органічного зв'язку правових знань, переконань і почуттів. Слід враховувати, що правові почуття у студентів виконують роль психологічних чинників, що сприяють подоланню внутрішніх суперечностей духовного світу особи;

психологічному ставленню особи до правових явищ, їх наслідків; формуванню мотивів правомірної поведінки; емоційних форм саморегуляції, самооцінки чинників дій особи.

За сучасних умов формування правової культури, свідомості та активності суб'єкта права, ця система потребує вдосконалення, і має бути не лише такою, що задовольняє мотивації до активності та створює умови для участі студента в правовому житті, але й водночас забезпечує індивіда необхідним обсягом знань і навичок активної політичної і правової діяльності, формування правової духовності, здатності до розуміння політико-правової дійсності та самовизначення в ній на підставі адекватного ставлення до правових реалій.

Широкі можливості для розвитку гуманістичної правової культури студентів розкриває осмислення права як не тільки соціального інституту регулювання, а й як форми суспільної духовності. Як відзначає В. П. Малахов, «духовність як якісна характеристика ідеального буття людей становить найважливіший елемент суспільної культури. Це глибинні риси суспільного життя людей, які виражають у своїй сукупності „дух” конкретного права і виконують системоутворюючу роль у реальній суспільній правосвідомості» [3].

Правова духовність — це інтегральний показник соціалізації особи, формування її моральних цінностей та життєвої позиції, це специфічна людська риса, що формується в процесі усвідомлення й сприйняття певних суспільних норм і цінностей. Разом узяті, вони утворюють духовний світ людини (особистості), забезпечуючи її соціально-психологічне здоров'я, культурні й естетичні потреби.

Література:

1. Егоров В.Е. Правовое образование в неюридическом вузе / В. Е. Егоров [Монография]. — Псков: Изд-во АНО «Логос». 2009 — 260 с.
2. Давыдов В. Н. Единство системы воспитания, обучения, образования и развития личности // Юридическая педагогика. Под ред. В. Я. Кикоть, А. М. Столяренко. — М.: Закон и право, 2004. — 895 с.
3. Малахов В.П. Философия права. Идеи и предположения: учебн. пособие / В.П.Малахов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008. — 391с.
4. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави / П.М. Рабінович.— К. : Атіка, 2001.— 176 с.
5. Сафаров Р. А. Цели правового воспитания // Личность и уважение к закону: Социологический аспект / Отв. ред. В.Н. Кудрявцев. — М.: Наука, 1979. — 286 с.
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник / О. Ф. Скакун. — Харків: Консум, 2001. — 656 с.
7. Татаринцева Е. В. Правовое воспитание: методология и методика. — М.: Высшая школа, 1990. — 174 с.
8. Теорія держави і права: Академ. Курс: Підручн. / За ред. Зайчука О. В., Оніщенко Н. М. — К.: Юринком-Інтер, 2006. — 688 с.
9. Федик Є. І. Правова культура та її різновиди. Загально-теоретична характеристика // Право та культура: теорія і практика. — К.: М. П. «Леся», 1997. — 310 с.
10. Фергюсон А. Опыт истории гражданского общества. Пер. с англ. И. Мюрберг / Под ред. М. Абрамова. — М.: РОССПЭН, 2000. — 389 с.; Медушевский А. Н. Демократия и авторитаризм: Российский конституционализм в сравнительной перспективе. — М.: Российская политическая энциклопедия (РОСПЭН), 1997. — 650 с.
11. Философская энциклопедия / Глав. ред. Ф. В. Константинов. — Т.5. — М.: Сов. энциклопедия, 1970. — 740 с.
12. Философский энциклопедический словарь. — М.: Советская энциклопедия, 1983. — 840 с.
13. Фіцула М. М. Правове виховання учнів: Навч.-метод. посіб. / М. М. Фіцула. — К., 1997. — 148 с.

14. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Нар. образование. – 2003. - № 2.
15. Циганенко Г. В. З досвіду дослідження соціально-психологічної структури інтересу студентської молоді до політики // Педагогіка і психологія. – 2002. - № 4.
16. Человек и общество. Проблемы социализации индивида / Под общ. ред Б. Г. Ананьева, Л. И.Спиридонова. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та,. 1971. – 199 с.
17. Чилинский Я. И. Стадии социализации индивида // Человек и общество. Под общ. ред Б. Г. Ананьева, Л. И.Спиридонова. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та,. 1971. – 199 с.
18. Шаповал В. Конституційне право зарубіжних країн: Підручн. для студ. юрид. вищих навч. закладів і ф-тів. – К.: АртЕк, Вища школа, 1998. – 264 с.

Остапенко Марина Анатоліївна,
кандидат політичних наук, доцент
кафедри політичних наук
НПУ імені М.П.Драгоманова

УДК 323.3+316.34

СОЦІАЛЬНА І ПОЛІТИЧНА СТРАТИФІКАЦІЯ: КОРЕЛЯЦІЯ ПОНЯТЬ

Пропонуються матеріали для лекційного заняття з дисципліни «Соціологія політики», присвяченого ознайомленню студентів зі змістом понять соціальної та політичної стратифікації, їх взаємообумовленості та узгодженості.

Ключові слова: *стратифікація, страта, соціальна стратифікація, політична стратифікація.*

Предлагаются материалы к лекционному занятию по курсу «Социология политики», посвященного ознакомлению студентов с содержанием понятий социальной и политической стратификации, их взаимообусловленности и согласованности.

Ключевые слова: *стратификация, страта, социальная стратификация, политическая стратификация.*

Materials are offered for lecture employment after discipline «Sociology of policy», devoted the acquaintance of students with maintenance of concepts of social and political stratification, their interconditionality and co-ordination.

Keywords: *stratification, execution, social stratification, political stratification.*

Досліджуючи природу та соціальні основи влади в суспільстві, варто звернутися до таких понять, як соціальна та партійна стратифікація і визначити ступінь їх зв'язку, узгодженості, взаємообумовленості. Аналіз доцільно почати з загального розуміння стратифікації і страти.

Суспільство є не просто диференційованим на окремі групи, воно ще є ієрархізованим - одні групи мають більше переваг, ніж інші. Неоднорідність, розшарування суспільства, відмінність соціального положення його членів і соціальних груп, їхня соціальна нерівність – усе це складає зміст поняття стратифікації. Поняття досліджувалось багатьма науковцями, серед них – Т. Парсонс, Р. Мертон, К. Девіс та інші вчені, зусиллями яких на початку 40-х років ХХ ст. було закладено основи теорії соціальної стратифікації. Вони вважали, що остання забезпечує виокремлення соціальних верств за певними важливими для конкретного суспільства ознаками (критеріями): характером власності, розміром доходів, обсягом влади, освітою, престижем, національними та іншими рисами. Варто уточнити, що стратифікація означає як сам процес суспільної диференціації, що безперервно триває в суспільстві, так і його результат; засвідчує різне (нерівне) становище в суспільстві індивідів